

Nr 336.

Av herr **Henrikson m. fl.**, angående reglering av löne- och arbetstidsförhållanden för ungdom i icke-industriellt arbete.

Under den svårartade kris, som nu så länge behärskat det ekonomiska livet, att den kan anses vara en permanent företeelse, ha så gott som alla i privata företag anställda fått sina levnadsvillkor starkt försämrade.

Bortsett från de olyckliga, som genom krisen blivit helt ställda utanför produktionen, torde det icke finnas några, som drabbats så hårt som den ungdom, vilken icke kunnat skapat sig några fackorganisationer, d. v. s. i huvudsak alla med annan anställning än industriellt arbete.

Anställningar i affärer, kontor och lager ha alltid utövat en stor dragningskraft på ungdomen och ha väl också tidigare varit att föredraga framför arbete i industrien. Men läget har nu undergått en avsevärd förändring. Medan den inom industrien arbetande ungdomen genom fackorganisationernas kamp tillförsäkrats åtta timmars arbetsdag och en, om också låg, så dock garanterad minimiinkomst så har den i icke-industriellt arbete anställda ungdomen icke några som helst garantier beträffande inkomst och arbetstid utan är helt och hållet utlämnad åt sina arbetsköpares godtycke.

Det är därför helt naturligt, att i en tid, då arbetslösheten är så skrämmande stor som nu och då det därför alltid finnes tillgång på ungt kompetent folk, som äro villiga att på nästan vilka villkor som helst taga ett arbete endast för att slippa den deprimerande sysslösheten, arbetsköpare av genomsnittstyp skola utnyttja detta mot sin värnlösa personal. Ständigt har man de stora arbetslöshetskadrerna att hänvisa till, vilka icke ha någon högre önskan än att få rycka in i de med sina arbetsvillkor missnöjdas ställe.

Det skulle kunna räcka att motivera ett ingripande från statsmakternas sida med att hänvisa till tidningarnas annonsspalter. Man söker folk, kompetenta att sköta korrespondens på engelska, tyska och franska, stenografi-, maskinskrivnings- och bokföringskunniga, med fordran om flerårig praktik, goda referenser och kanske t. o. m. kapitalinsats med svar till »100 kr. pr månad». Man söker ynglingar och flickor med realskoleexamen »ur bättre familjer», som kunna få anställning som volontärer utan lön, Vad beträffar kategorien »springpojkar» och »springflickor», yngre affärs- och lageranställda o. a. äro naturligtvis arbetsvillkoren om möjligt ännu sämre än för den något äldre generationen. Mycket ofta ordas det om »framtidspats». — En större plats i tidningarnas annonsspalter upptages dock av de arbetssökande, som utbjuda sin arbetskraft samtidigt som de försäkra, att »vid lön fästes mindre avseende». I höstas lästes således på första sidan i en västsvensk tidning en annons, där en ung man med studentexamen, handelsutbildning, praktik, goda referenser

och en hel massa andra förträffliga egenskaper, förklarade sig villig att arbeta »Gärna utan lön». Desperationen inför sysslolöshetens spöke är förklarlig.

Vid en undersökning, som vi företogo i slutet av år 1933 i Göteborg, visade det sig också att dessa kategorier av ungdom är utsatt för en upprörande hänsynslöshet från arbetsköparnas sida. Sålunda konstaterades, att man lät minderåriga arbeta ända upp till 68 timmar i veckan för löner ned till 2,50 à 3 kronor pr vecka. Ibland med löften om »framtidsplass» men i det stora flertalet fall med utsikt att få avsked, så snart bättre villkor krävdes. Vi hänvisa f. ö. till vår motion i detta ämne nr 71 A.K. vid förra årets riksdag.

Att de siffror vi kommit till vid vår undersökning om förhållandena i Göteborg icke gälla blott för denna stad, bevisades av det yttrande socialstyrelsen avgav över vår motion, vari man påpekar, att Socialstyrelsen under 1931 företagit en utredning, omfattande 4,000 minderåriga tillhörande denna kategori. Ur detta yttrande må citeras: »Bruttoarbetstiden för försäljare, anställda i handelsbodas i allmänhet inom den privata detaljhandeln, uppgår i genomsnitt för vecka till c:a 61 timmar i mindre företag och 58½ timmar i större företag, medan den genomsnittliga nettoarbetstiden utgör resp. 53 och 51 timmar i större företag. För vakter, bud o. d. äro motsvarande siffror 60 och 58 resp. 52 och 51. De särskilt redovisade specialbranscherna mjölkbodas, bageriaffärer o. d., frukt- och blomsterbutiker samt tobaksaffärer uppvisa icke obetydligt högre arbetstider, nämligen för försäljare 65½ och 67, resp. 57½ och 62 samt för vakter och bud 62 och 61, resp. 55 och 51. Den kooperativa handeln synes i stort tillämpa något lägre arbetstider än privathandeln, men äro avvikelserna obetydliga. I handelsbodas med servering åter, som äro undantagna för tillämpningen av butiksstängningslagen, är arbetstiden för försäljare betydligt längre än i ovan omförmälda bodas: bruttoarbetstiden redovisas till i medeltal c:a 76 timmar pr vecka och nettoarbetstiden till 63 timmar, varvid ytterligare är att påpeka, att arbetstiden är ännu längre än de sålunda anförda medeltalen angiva i landskommuner samt mindre städer, köpingar och municipalsamhällen. För bud, anställda vid dessa bodas, upptages den genomsnittliga bruttoarbetstiden till 62 timmar och nettoarbetstiden till 49 timmar.

Uppmärksammas bör emellertid, att arbetstiden är väsentligt olika i de särskilda fallen. Besked härom erhålles beträffande springgossar och springflickor av tabell 39 å sid. 107. (Hänvisningen avser en av Socialstyrelsen 1933 publicerad redogörelse över verkställd undersökning av arbetstidsförhållandena inom detaljhandeln. Vår anm.) Av denna framgår sålunda bland annat, att bruttoarbetstiden per vecka för nämnda kategori anställda inom såväl den privata som den kooperativa detaljhandeln varierat från mindre än 44 timmar till inemot 80 timmar och nettoarbetstiden från mindre än 44 timmar till inemot 70 timmar. I två fall inom privathandeln har nettoarbetstiden till och med uppgått till 70 timmar eller därutöver . . .»

»Beträffande arbetslönen för här ifrågakvarande kategorier anställda må ur

lönestatistisk årsbok för år 1933 anföras, att på grund av uppgifter från över 700 firmor den genomsnittliga löneinkomsten per vecka för minderåriga inom handel och varulager upptagits till 18:41 kronor, samt att enligt uppgiften från de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna veckolönen för springpojkar inom yrkesgruppen hantverks- och transportarbete beräknats till i medeltal 12 kronor (för Stockholm 20 kronor). Enligt de uppgifter, som legat till grund för beräkningen av sistnämnda siffra, utgjorde den lägsta å viss ort gällande medellönen för springpojkar 5 kronor och har den noterats i 3 fall, samtliga avseende orter å landsbygden.

Vid bedömandet av de ovan meddelade uppgifterna rörande arbetslönens storlek i vissa fall är att uppmärksamma, att de avse medellöner, och att följaktligen de faktiskt utgående lönerna i särskilda fall kunna tänkas väsentligt underskrida de uppgivna medeltalen.»

Vad angår arbetstiden framhåller Socialstyrelsen: »Beträffande arbetstiden för minderåriga (personer under 18 år) gäller numera enligt 14 § 1 mom. första stycket i den år 1931 reviderade arbetsskyddslagen, att minderåriga icke får användas till arbete, varå nämnda lag helt äger tillämpning — d. v. s. praktiskt taget all yrkesmässigt bedriven verksamhet utom jordbruket — mer än tio timmar av dygnet eller sextio timmar i veckan. Angående minderårigas arbetstid i arbete, varå arbetstidslagen äger tillämpning, gäller givetvis vad där är stadgat, dock att dylikt arbete i varje fall är underkastat de tidsbegränsningar, som nyss nämnts. En maximering av arbetstiden kan således numera sägas vara allmänt genomförd. Från denna begränsning kan undantag ifrågakomma allenast, om natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom.»

En lag skulle således finnas, som stipulerade en maximiarbetstid på sextio timmar pr vecka. Men ändock tolereras utan straffåtgärder, som framgår av socialstyrelsens utredning, att minderåriga tvingas att arbeta ända upp till 70 timmar pr vecka netto. Lagen har alltså ingen som helst praktisk betydelse.

Frågan om fastställande av minimilöner har behandlats vid internationella arbetskonferensens tionde och elfte sammanträden 1927 och 1928, som också föreslagit en konvention om införande av bestämmelser beträffande minimilön. Denna konvention hade till början av år 1934 ratificerats av 14 stater, nämligen Australien, Chile, Columbia, Frankrike, Irland, Italien, Kina, Norge, Spanien, Storbritannien, Sydafrika, Tyskland, Ungern och Uruguay. Svenska riksdagen har dock vägrat ratifikation av konventionen.

Andra lagutskottet, till vilket vår motion f. å. hänvisades, motiverar sitt avslagsyrkande sålunda: »Lagbestämmelser beträffande minimilöner hava icke ansetts böra antagas i vårt land, sålunda ej ens ifråga om vuxna anställda i allmänhet. Att i lagstiftningen införa bestämmelser härutinnan beträffande ungdom, varom nu är fråga, torde ännu mindre vara anledning, då möjligheten

för dem att överhuvud erhålla sysselsättning ofta är beroende just därpå, att deras arbetskraft kan erhållas mot en billigare ersättning än som betalas till vuxna.»

Den petrificerade negativism, som talar ur dessa rader, är skrämmande.

icke är det väl meningen, att dylika missförhållanden skall få fortsätta endast och allenast av den anledning, att det finns andra grupper, vars villkor är långt ifrån idealiska.

Frågan om en reglering nedåt av arbetstiden är ytterligt vital och tvingar sig fram genom sina betingelser i den mäktiga tekniska omvälvningsprocessen. Vi ha också i en särskild motion ställt yrkande om arbetstidens ytterligare begränsning. I avvaktan på riksdagens beslut härvidlag vilja vi emellertid fästa riksdagens uppmärksamhet på ovan skisserade missförhållanden och hemställa om snabba åtgärder för att få dem eliminerade. Detta, att låta det passera opått, att minderåriga arbeta upp till tolv timmar om dagen och ibland därtill måste försaka sin nattsömn för övertidsarbete är ovärdigt ett samhälle som kallar sig civiliserat. En dylik arbetstid i ett jäktigt och nervslitande arbete är synnerligen skadligt för de ungas fysiska och psykiska utveckling.

Under hänvisning till vad som ovan anförts hemställa vi,

1) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta undersöka och utreda möjligheterna för en lagstiftning syftande till bestämmelser om minimilön samt till effektivisering av redan befintliga bestämmelser angående maximalarbetsdag och semester för ungdom i icke-industriellt arbete,

2) att i händelse riksdagen finner skäligt bifalla vår motion om arbetstidens reglering vid lagens utformning tillses att dessa grupper icke komma utan dess verkningskraft.

Stockholm den 23 januari 1935.

Torsten Henrikson.

Albin Ström

Verner Karlsson.

Nils Flyg.

Arvid Olsson.

Viktor Herou.

Karl Kilbom.

Aug. Spångberg.